

ЗМІСТ

Вступ	
Як з'явилася ідея, і що читач може дізнатися з цієї книжки	5
Розділ I	
Мої фб-френди про ставлення до мережевої «чисті» й нечисті	13
Розділ 2	
Чи пахнуть гроші? Моя довга передісторія до короткої історії	27
Розділ 3	
Тролі, боти й інші — хто що робить і хто за що відповідає в наших інтернет-хащах. Маленький словничок термінів	34
Розділ 4	
Фейкове життя типового бота. Майже печальна оповідка	45

Розділ 5 Невдячна робота розвінчувача людських міфів і думки про природу віри	55
Розділ 6 Спроба узагальнити	68
Розділ 7 Стереотипи й сприйняття, вірусна реклама й віральний контент	79
Розділ 8 Шахраї, шахрайки та їхні жертви	92
Розділ 9 Холівари	103
Розділ 10 Витоки ботофермерства на пострадянських просторах. Історія однієї родини	117
Фініта ля «кумедія» Спроба пророкування	132

ВСТУП

Як з'явилася ідея, і що читач може дізнатися з цієї книжки

Одного погожого (а може, й непогожого) дня у фейсбуку (а там дні бувають ой які непогожі) написала я про свої заробітки, а що років мені було ні мало ні багато, а майже сорок, то довелося мені вже спробувати свої сили не лише на нивах благородного вчителювання, авантюрної журналістики чи не завжди зрозумілого письменництва, а й на цілком приземленому полігоні торгівлі кавунами, прибирання лабораторії, писання рефератів і курсових спраглим до дипломів студентам (о так, я знаю, що той столяр колись може прийти мені меблі збирати), репетиторством і ботуванням у мережі. Це не повний перелік, але коротко сфери моєї діяльності можна цим окреслити. Так-так, колись довелось мені спробувати себе в ролі бота в рунеті (російському сегменті інтернету), поширюючи новини й анонси. От, власне, про цю сторінку життя пересічного українського інтернет-мешканця і йтиметься потрохи в книжці. Та все ж, не лише про це, я трохи побуду й хронографинею найновішої

епохи перемін, футуристкою-аматоркою, і спостерігачкою і коментаторкою.

Але про все по порядку. Мушу зізнатися, для мене стала несподіванкою пропозиція: а чи не хочете ви, Юлю, про те написати й не допис, не статтю, а цілу книжку. «Чом би й ні?» — подумала я, і засіла я за вивчення матеріалів, статей, статистики й просто мемів про різні форми інтернет-життя, флору, так би мовити, і фауну, темний і світлий бік Мережі. А заодно згадати, звідки все пішло як у всесвітньому масштабі (жодної аналітики, ні-ні, я лише скромний користувач, спостерігач, справжні ж наукові дослідження в цій галузі містять не одну сторінку статистичних обрахунків, багатослівних теорій і гіпотез, а також довгий перелік прізвищ поважних людей), так і в межах України, на власному прикладі, на зрізі свого оточення — від найближчого сімейного кола до найдалшого кола нещодавно доданих френдів у соцмережі.

Поїхали.

У своєму житті я бачила багато. Не кажу, що все, навіть не скажу, що більше за інших. Певно, так стверджуватиме хіба що остання людина на нашій планеті. Проте впевнено скажу: бачила багато.

Я народилася за Брежньєва, спостерігала, як змінювалися правителі й епохи: похорони Андропова й Черненко з голубого екрана. Я бачила з вікна потяга країну, яка простяглася зі сходу на захід на добрих два тижні шляху залізницею. Золотисті осінні сопки, безкрайній Байкал, гори, міста. І всюди — однаково бідні й щасливі у своєму невіданні люди.

На моїх очах сталася найбільша техногенна катастрофа у світі — вибух на ЧАЕС, і чоловіки, друзі мого батька, спочатку їхали туди, а потім один за одним тихенько відходили. Уже не герої — статистичні одиниці. Покоління моїх батьків пройшло Афганістан, рятувало світ від наслідків атомного вибуху, убивалося від розлучень і нестримного алкоголізму. Алкоголь тоді, за часів сухого закону, був оплатою за все: шубу для дружини «з-під поли» чи місце для дитини в кращій школі. Я бачила, як тією країною, наче льодовиком, пішли тріщини, слухала «заборонену» музику й спостерігала, як усе сиплеться, розлітається на друзки — народжувалися інші країни. Народжувалася з тих уламків і Україна. Я дивилася на справжні зорі в луцькому планетарії, а потім та будівля виявилася однією з найстаріших церков міста; я стояла на майдані, уболіваючи за студентів «на граніті». Мій телевізор показував, як у столиці тоді вже сусідньої держави по адмінбудівлях стріляли танки. Носила листівки до виборів: «Важкі нам випали часи, вони не вернуться ніколи, не вір у байки Кравчука і голосуй за Чорновола».

І от тепер — от, я тут. Моє місце посеред інформаційного вибуху. Ті, хто вчився ще за паперовим бібліотечним каталогом і «Великою радянською енциклопедією», тепер за секунду задають правильний пошуковий запит, знаходять будь-який товар будь-якою мовою навіть на найчорнішому ринку. Їх можна вважати істинними дітьми епохи перемін. Хто, крім нас, уміє ідеально підлаштуватися під мінливий світ? Мімікрувати? Зливатися? Вживати

й навіть наживатися? Ми жили при цензурі, коли на ніч нам читали про «Леніна в Сокольниках» і «Республіку Шкід», а потім почалося: перебудова, гласність, плюралізм, інфляція, дефіцит усього, навіть хліба й трусів. Моє покоління назвуть «поколінням Х», загадковими нащадками зламу епох. Нам судилося зустріти злам тисячоліть уже трошки сформованими, ми сподівалися полетіти в космос і винайти мієлофон, але стали армією дешевих заробітчан і диванних аналітиків, ботів із багатою фантазією й купою життєвих негараздів.

«Гроші не пахнуть» — це вже не про громадські туалети, це вже про свідоме чи не свідоме бот-життя, на зарплаті чи «не за страх, а за совість», під натхнення. «Зароби або здохни» — так думали спочатку. «Зароби й не перевтомись» — так думають тепер. Яка різниця мити чи не мити інтернет-руки, якщо ніхто тебе не впізнає. Ми — найчисельніша інтернет-армія з поширення вірусної реклами, на нас і завдяки нам заробляють інтернет-маркетологи, через нас виграють вибори трампи і... Ми самі впливаємо на свідомість інших, але й наша свідомість — це решето: щось упало й пропало, а щось назавжди лишилося отруювати мозок. Незчувся, як сам віриш у віднайдені пророцтва Нострадамуса, Ванги і в креслення Леонардо да Вінчі, у щеплення чи антивакцинаторство, всесвітню змову й масонський уряд. Ми знаємо ціну вірусній рекламі та вміємо в неї вірити.

«Двадцять тренуваних вівчарок, справжніх прикордонниць, збираються вбити під Харковом/Тернополем/Львовом», — цьому текстові років стільки,